

УДК: 657.6:338.45

Петро МИКИТЮК, Віталій МИКИТЮК

ОЦІНЮВАННЯ РИНКУ ВИРОБНИКІВ ПОЛІВІНІЛХЛОРИДНИХ ПРОФІЛІВ УКРАЇНИ

Підвищення ефективності діяльності промислових підприємств та їх адаптація до нових економічних умов забезпечується розвитком методологічних можливостей економічного аналізу на основі комплексної реалізації його функцій у господарських процесах. Зазначено, що основною передумовою вдосконалення методичних складових економічного аналізу є розширення його функціональної спрямованості, особливо в частині аналізу маркетингової діяльності, як основи формування антикризової політики підприємств, розвитку їх конкурентних переваг та зміцнення ринкової позиції.

Оскільки маркетингове середовище ринку промислової продукції об'єктивно обумовлюється трансформаційними процесами національної економіки, тенденції та особливості його формування досліджено через призму співвідношення попиту і пропозиції та з урахуванням специфіки типу ринку, що є перманентно стабільним на певний проміжок часу. Результати аналізу маркетингової діяльності підприємств актуалізуються при виборі шляхів оптимізації служби маркетингу, розробці і впровадженні заходів для збільшення ринкової частки, обсягів реалізації продукції та виробництва.

За результатами дослідження на вітчизняному ринку виробників полівінілхлоридних профілів на макроекономічному, регіональному та мікроекономічному рівнях оцінено конкурентоспроможність промислових підприємств. Сформульовані авторами детермінанти враховують прикладні аспекти збуту та реалізації продукції, ціноутворення, попиту та пропозиції, ресурсного забезпечення промислових підприємств і конкретизують пріоритетні напрями їх інвестиційного розвитку.

Розглянуто підходи до визначення специфіки прояву діагностичної функції економічного аналізу для основних видів діяльності суб'єкта господарювання з метою подолання неоднозначності в її трактуванні. Удосконалено практичні основи реалізації діагностичної функції оцінювання маркетингової діяльності підприємств-виробників віконних профілів для підвищення їх ефективності за несприятливих ринкових умов. Зроблено висновки, що вітчизняний полівінілхлорид-профіль (ПВХ-профіль) орієнтується на вартість імпоротної продукції, оскільки імпорт займає велику частину на ринку України. Отже, динаміка цін внутрішніх виробників відповідає динаміці цін на імпорт. Зазначено, що вартість ПВХ-профілю вітчизняного виробництва істотно не змінювалася, не дивлячись на подорожчання імпортного профілю, що пов'язано з тим, що вітчизняні виробники реалізовували складські залишки.

Ключові слова: *аналіз маркетингової діяльності, будівельний ринок України, маркетингове оцінювання ПВХ-профілів в Україні, прогноз цін ПВХ-профілів, експорт-імпорт ПВХ-профілів.*

JEL: D 210

Постановка проблеми. Розвиток українського ринку ПВХ-профілів відбувається у маркетинговому середовищі, яке формується в умовах трансформації національної економіки. Найбільше впливають на вітчизняний ринок ПВХ-профілів такі чинники макросередовища, як політико-правові, економічні, техніко-технологічні, соціально-культурні. Водночас діють сили і суб'єкти мікросередовища – конкуренти, клієнти, постачальники, контактні аудиторії.

Ринок ПВХ-профілів є субринком ринку віконних конструкцій, тому аналізувати особливості і тенденції його формування та розвитку необхідно з урахуванням логістичного ланцюга “виробництво ПВХ-профілю – виготовлення конструкцій – будівництво”.

Ринок віконної продукції в Україні є висококонкурентним і продовжує зростати. Минув час, коли однією віконною системою можна було задовольнити всі потреби вітчизняних споживачів. Дедалі зростаючі вимоги до вікна як одного із конструктивних елементів споруди сприяли і сприяють створенню десятків і сотень досі незнаних виробів. Тому на сьогодні актуальним залишається питання оцінювання ринку виробників полівінілхлоридних профілів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема невідповідності стану економічного аналізу сучасним умовам господарювання, їх причинам та потребі розвитку присвятили свої праці такі дослідники: В. І. Гринчуцький [1; 2], Л. І. Кравченко [3], Я. Д. Крупка [4], І. Д. Лазаришина [5; 6], Є. В. Мних [7], П. П. Микитюк [8], Н. П. Тарнавська [9], Н. О. Шпак [10].

Метою статті є поглиблення теоретико-методичних положень та розроблення науково-практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення оцінювання ринку виробників полівінілхлоридних профілів як передумови їх успішного функціонування в ринковому середовищі.

Виклад основного матеріалу. Чинники, які характеризують продукцію промислового підприємства, фактично формують рівень її конкурентоспроможності. Варто зазначити, що конкурентоспроможність продукції відповідає бажанням споживачів, а платоспроможний попит формується в результаті оцінювання запропонованих цін. Якщо рівень конкурентоспроможності та ціна влаштовують споживача, то ринковий сегмент вибраний правильно, що сприятиме зростанню обсягів реалізації.

Є підстави стверджувати, що подорожчання імпортних полівінілхлоридних профілів приведе до поступового заміщення імпоротної продукції вітчизняною. Вітчизняний ринок полівінілхлоридних профілів не став винятком із загальної ситуації – тут, як і на інших ринках будматеріалів, спостерігається спад обсягів реалізації. Оператори ринку підрахували, що в I кварталі 2015 р., порівняно з аналогічним періодом 2014 р., обсяги реалізації полівінілхлоридних профілів зменшилися більш ніж у два рази.

Водночас, не всі виробники зазнають труднощів під час кризи. Так, низка промислових підприємств з виробництва полівінілхлоридних профілів і в 2015 р. продовжували нарощувати свої потужності.

Обсяги виробництва та імпорту полівінілхлоридних профілів у 2015 р. значно зменшилися порівняно з 2013 р. Спад ринку за підсумками минулого року становив понад 50%. Імпортні постачання полівінілхлоридних профілів С за підсумками першого півріччя 2015 р. зменшилися на 51% порівняно з аналогічним періодом 2014 р. – до 29,1 тис. тонн [11]. У поточному році промислові підприємства переорієнтувалися на закупівлю європейської смоли.

Експерти пояснюють спад імпорту такими чинниками: зменшення місткості віконного ринку полівінілхлоридних профілів внаслідок спаду виробництва; відкриття найбільшими німецькими концернами (VEKA і Profine) заводів в Україні, що спричинило зменшення обсягів імпорту; збільшення частки ринку, яку займають українські виробники.

Динаміка вартості вікон з полівінілхлоридних профілів на ринку України реагує на вплив як ситуації на зовнішньому ринку полівінілхлоридних профілів, так і внутрішньої кон'юнктури. Вартість полівінілхлоридного профілю вітчизняного виробництва в 2015 р. змінювалася залежно від інфляційних процесів та подорожчання вартості сировини. Враховуючи вкрай низьке завантаження власних потужностей, виробники не можуть погодитися на адекватне збільшення вартості профілю, істотно знижуючи таким чином рентабельність виробництва.

У червні 2015 р. обсяги постачань полівінілхлоридних профілів до України зменшилися на 13,5 % [11]. Зменшення обсягів постачань смоли на внутрішній ринок, а також (певною мірою) штучно створений ажіотаж викликали різке зростання цін на внутрішньому ринку. Окремі торгові компанії відмовилися від послуг посередників і перейшли на прямі контакти з виробниками полівінілхлоридних профілів.

Обсяги імпортованих постачань полівінілхлоридних профілів в Україні у 2014–2015 рр. становили понад 100 тис. тонн на рік [11]. У 2015 р., завдяки загальному зростанню рівня доходів населення, а також у зв'язку з ухваленням закону про підтримку населення в установленні металопластикових конструкцій з метою теплозбереження різко збільшився попит на металопластикові вікна та профілі. Всі ці чинники зумовили стрімке зростання обсягів імпорту, і за підсумками 2014 р. цей показник становив 171 тис. тонн, або 318 млн. дол. США. Полівінілхлоридні профілі на ринок України в 2013 р. постачали понад 1000 промислових підприємств, у 2014 р. цей показник зменшився удвічі [11].

На території України нині працюють близько 150 ліній екструзій з виробництва полівінілхлоридного профілю (у перерахунку на однопроменеві лінії). Сукупна потужність такого устаткування, за нашими оцінками, дорівнює майже 16,5 тис. тонн на місяць, або 200 тис. тонн на рік.

Обсяги експортних постачань полівінілхлоридних профілів з України стрімко збільшувалися в 2014–2015 рр., враховуючи нарощування виробничих потужностей вітчизняних промислових підприємств. У 2012 р. Україна експортувала максимальну кількість профілю – понад 5 тис. тонн. Зменшення обсягів експорту до 1,6 тис. тонн за підсумками 2014 р. пояснюється насамперед фінансовою кризою і зменшенням місткості ринку країн СНД. Крім того, істотно посилилася конкуренція з китайською продукцією.

Стан українського ринку віконного полівінілхлоридного профілю залежить від багатьох світових та економічних чинників, і складно дати точний прогноз, тому аналітики прогнозують два ймовірних сценарії розвитку подій. Перший – за умови збереження стабільного курсу гривні та подальшого спаду обсягів будівельного ринку на 20% обсяги реалізації полівінілхлоридних профілів зменшаться ще на 30–40%. Другий – якщо курс гривні залишиться плаваючим, а будівельний ринок зупинить свій спад, як прогнозують у Міністерстві регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, виробники профілів також почнуть відновлення, і перевага буде у внутрішніх виробників, оскільки їх ціни зафіксовані в гривні. Інакше кажучи, ринок полівінілхлоридних профілів може зупинити спад на позначці 2013–2014 рр.

Як зазначають експерти, найсильніше криза вдарить по позиціях імпортерів і їх ринкова частка в Україні й надалі зменшуватиметься. Цілком можливо, у 2017–2019 рр. виробництво профілю в Україні перевищить імпорт. Основна причина – курс долара і євро щодо гривні зміцнився, тому імпортувати товар з-за кордону стає малоприбутковою справою, а також основні зарубіжні гравці вже перенесли або переносять виробництво до України – їм вигідно виробляти профіль саме в нашій країні. Високий відсоток імпорту зберігся за рахунок привезеного профілю високої якості (німецького наприклад), який в Україні поки що не виробляють, а також профілю з Китаю, основною перевагою якого є низька ціна.

У 2017 р. очікується збільшення цін на металопластикові вікна приблизно на 10–20%, оскільки зросли (і цей процес триває) ціни на полівінілхлоридні профілі С, сировину для виробництва вікон, а в кризовий час ціни були максимально зменшені для забезпечення реалізації. Можливо, буде зменшено обсяги виробництва вікон.

При розробці прогнозу вартості полівінілхлоридних профілів С на ринку України в 2017–2019 рр. використано факторний аналіз ринку нафти і нафтопродуктів, прогнози відновлення світової економіки, історичні значення цін на світовому та внутрішньому ринках, а також думки експертів ринку. Індикативна вартість полівінілхлоридних профілів С у 2017–2019 рр. збільшуватиметься в діапазоні від 925 до 1 001 в 2017 р. до 1 258 – 1 334 USD/mt у 2019 р. (DAF межа України) [11].

При розробленні прогнозу вартості полівінілхлоридних профілів на ринку України в 2017–2022 рр. враховано як ситуацію на ринку віконних конструкцій в Україні, так і розрахункову собівартість профілю. Зокрема, прогноз ринку полівінілхлоридних профілів С на такий період, а також перспективи розвитку вітчизняного виробництва ПВХ-профілю. Індикативна вартість полівінілхлоридних профілів у 2017–2019 рр. збільшуватиметься в діапазоні від 1 894–2 050 у 2017 р. до 2575 – 2653 USD/mt в 2019 р. (DAF межа України) [11].

У 2015 р. на території України полівінілхлоридний профіль для виробництва віконних конструкцій випускали на 16 промислових підприємствах (табл. 1). Незважаючи на кризу, про запуск заводу в Запоріжжі оголосило на початку 2015 р. ТОВ “ПрофайнУкраїна” – представник європейського “International Profile Group” (німецька марка КВЕ), а також виробництво в Україні освоїла компанія “Wintech PS GMBH” (представник в Україні – ТОВ “Маядо”).

Зазначимо, що у наведеному переліку враховані тільки виробники віконного профілю з полівінілхлориду. На ринку також широко представлені заводи зі складання металопластикових вікон з готового профілю, який поки не мають у розпорядженні виробничих потужностей з виготовлення власних полівінілхлоридних профілів і часто використовують імпортні матеріали.

Усього на території України нині працюють близько 150 ліній екструзій з виробництва полівінілхлоридних профілів (у перерахунку на однопроменеві лінії). Сукупна потужність такого устаткування, за нашими оцінками, становить близько 16,5 тис. тонн на місяць, або 200 тис. тонн на рік.

Оцінюючи обсяг полівінілхлоридного профілю, виробленого в Україні, слід враховувати, що більшість промислових підприємств освоїли виробництво полівінілхлоридного профілю порівняно недавно – 2-3 роки тому.

Серед них і українські компанії-імпортери, які вирішили проводити власний профіль, а також представники іноземних промислових підприємств, котрі відкрили заводи з виробництва профілю відомих європейських марок для зменшення собівартості кінцевої

продукції. Відповідно, завантаження потужностей на багатьох промислових підприємствах нині значно нижче від запланованого.

Таблиця 1

Основні виробники полівінілхлоридних профілів в Україні

Виробник	Торгова марка	Розташування	Кількість ліній з виробництва профілю	Максимальне виробництво т/місяць
ТОВ "Кеннер-Україна"	"KENNER"	м. Львів	3	500
ТОВ "МІРОПЛАСТ"	"WDS"	м. Дніпропетровськ	15	3700
ТОВ "Евротехпласт"	"WINBAU"	м. Харків	9	2500
ТОВ "ГЛОБАРТ"	"OPENTECK"	м. Каховка	9	2300
ТОВ "Вента Україна"	"VENTA"	м. Дніпропетровськ	7	1600
ТОВ "АЛЮПЛАСТ УКРАЇНА"	"ALUPLAST"	м. Бровари Київської обл.	6	1750
ТОВ "Облторгсервіс"	"BRILLIANT"	м. Чернівці	6	1850
ТОВ "Бест Пласт"	"ALM-PLAST"	Броварський р-н Київської обл.	5	1320
ТОВ "Тервікнопласт"	"ВІКНАР'ОФ"	м. Тернопіль	4	2500
ТОВ "Риф"	"РИФ"	м. Харків	4	2100
ТОВ "Марвей"	"МАРВЕЙ"	м. Маріуполь	4	700
ТОВ "Лекс"	"LGC"	м. Луганськ	3	600
ТОВ "Магнетик"	"ALMAZ"	м. Харків	2	550
СП "ГЕВІС"	"GEVIS"	м. Краматорськ	2	560
ТОВ "Уніпласт"	"FRAMEX"	м. Макіївка	2	550
ТОВ "Маядо"	"WINTECH"	Київська обл.	4	1700
ТОВ "Профайн Україна"	"КВЕ"	м. Запоріжжя	3	650

Примітка. Складено автором за [11].

У 2014 р. обсяг реалізації вітчизняного профілю полівінілхлориду збільшився за рахунок двох потужних вітчизняних виробників – "Міропласт" та "EF-plast", які зуміли потіснити на ринку постачальників з Туреччини і Південно-Східної Азії.

Упродовж 2015 р. вітчизняні промислові підприємства продовжили нарощувати виробництво. Проте стагнація будівельного ринку на початку року, а також фінансова криза підірвали плани виробників подвоїти реалізацію продукції власного виробництва. Внаслідок цього, за рік було реалізовано лише 35–38 тис. тонн профілю з полівінілхлориду, що співмірно з показниками 2014 р. В грошовому виразі це дорівнювало 400,5 млн. грн.

При розробленні прогнозу вартості полівінілхлоридних профілів С на ринку України в 2017–2022 рр. ми використовували факторний аналіз ринку нафти і нафтопродуктів, прогнози відновлення світової економіки, історичні значення цін на світовому і внутрішньому ринках, а також взяли до уваги міркування експертів ринку. Водночас варто зазначити, що прогнозний горизонт терміном 5 років для країн, що розвиваються, до яких належить Україна, є доволі великим. Відповідно, прогнозні значення останніх періодів можуть істотно відрізнятися від фактичних даних.

Виробники вітчизняного полівінілхлоридного профілю орієнтуються на вартість імпортової продукції, оскільки імпорт займає велику частку на ринку України. Таким чином, динаміка цін внутрішніх виробників відповідає динаміці цін на імпорт. Наголосимо, що вартість полівінілхлоридного профілю вітчизняного виробництва в 2015 р. істотно не змінювалася, незважаючи на подорожчання імпортного профілю в другому кварталі. Це пов'язано з тим, що вітчизняні виробники реалізовували складські залишки.

Розглянемо детальніше основні напрямки діяльності підприємств-виробників полівінілхлоридних профілів та їх інвестиційно-інноваційний розвиток в ринковому конкурентному середовищі.

ТОВ "Міропласт" – Дніпропетровське підприємство з виробництва ПВХ-виробів під брендом WDS. Основні напрямки діяльності компанії охоплюють виробництво полівінілхлоридних профілів, підвіконь та інших комплектуючих деталей, представлених на ринку.

ТОВ "Тервікнопласт" пропонує екструдований віконний профіль полівінілхлориду власного виробництва під маркою "ВІКНАР'OFF". Підприємство "ЕсоPlast" було першим промисловим підприємством такого профілю в колишньому Радянському Союзі. Виробничі потужності компанії, розташовані на заводі ТОВ "Тервікнопласт" м. Тернопіль, складають 3 лінії екструзій. Для оснащення виробництва було придбано сучасне високотехнологічне устаткування промислових підприємств "Cincinnati Milacron" і "Actual".

ТОВ "Євротехпласт" – виробничий підрозділ компанії "Winbau" в Україні. Його організувало дочірнє підприємство "Інтерглас" німецької компанії "Glast GmbH". "Winbau" в Україні є водночас виробником і постачальником кількох видів енергозберігаючих полівінілхлоридних систем для різних категорій споживачів. Нині широкий асортимент продукції охоплює профільні системи, які комплектують устаткування для виробництва світлопрозорих конструкцій, тонований у масі профіль, фурнітуру. Полівінілхлоридний профіль виробляють на лініях екструзій A+G Extrusion GmbH (Австрія).

ТОВ "Глобарт" є найбільшим виробником продукції під торговою маркою OPENTECK і вже більше трьох років виготовляє підвіконня з полівінілхлоридних профілів шириною від 100 мм до 700 мм з кроком 50 мм, а також широкий асортимент пластикових відливів і комплектуючих до них.

Бельгійсько-українське спільне промислове підприємство з іноземними інвестиціям "Вента Україна" працює на ринку України з 2000 р. "Вента Україна" реалізовує віконні профілі, пластикові панелі та підвіконня під торговою маркою "Venta". Історія компанії "Venta" почалася в 2000 р. з виробництва облицювальних матеріалів з полівінілхлоридних профілів.

Нині на частку пластикових панелей "Venta" припадає більше 25% українського ринку облицювальних панелей. У 2004 р. підприємство почало випуск віконного полівінілхлоридного профілю системи "Вента". Нині на сучасному австрійському устаткуванні екструдують 18 видів профілів, що дає змогу виготовляти металлопластикові конструкції різних типів.

Промислова група "ALM-plast" є виробництвом міжнародного масштабу, що стрімко зростає. Нині торгова марка "Aluplast" займає третє місце в Європі і 5-е місце в світі. Виробництво полівінілхлоридного профілю в Україні група почала в 2004 р. на потужностях Броварського заводу пластмас (екструдери "Weber").

ТОВ "Облторгсервіс" є вітчизняним виробником віконних і дверних профілів з

полівінілхлориду, пластикових підвіконь, відливів, а також облицювальних панелей. Продукцію компанія виробляє під торговою маркою "Brilliant". Використовувану у виготовленні виробів способом екструзії полівінілхлоридного профілю композицію спеціально розробили фахівці німецької компанії "Baerlocher" і японської компанії "Kaneka".

ТОВ "Бест Пласт" – підприємство з 12-річним досвідом роботи у сфері литва пластмас під тиском і виробництвом пресформ для литва, яка володіє всім необхідним устаткуванням. На ринку виробництва профільних систем діє близько двох років. Випускає полівінілхлоридні профілі під маркою "ALM plast".

ТОВ "Кеннер-Україна" – провідний виробник безсвинцевих (з використанням безсвинцевих стабілізаторів – Авт.) полівінілхлоридних профілів за ексклюзивною австрійською технологією (ТМ KENNER). У серпні 2010 р. промислове підприємство відкрило завод з виробництва безсвинцевих полівінілхлоридних профілів у м. Бережани (Тернопільська обл.) потужністю 30 тис. тонн продукції на рік. Спорудження підприємства почали в 2008 р. Генпідрядником виступила корпорація "Gruber" (Австрія). Інвестиції в будівництво становили 7,5 млн. євро. До кінця 2016 р. підприємство планує зайняти до 10% ринку полівінілхлоридних профілів України.

ТОВ "РИФ" – виробник пластикової вагонки, панелей, профілів і підвіконь – є структурним підрозділом корпорації "ПВХ КОБАЛЬТ". Ця корпорація впродовж семи років переробляє полівінілхлоридні профілі, налагодивши випуск широкої гами полівінілхлоридних панелей та супутніх профілів.

Компанія "Марвей" – багатопрофільне комерційне промислове підприємство, створене в 1998 р. Основний офіс і виробничі потужності розміщені в м. Маріуполі. Є одним із найбільших виробників панелей з полівінілхлоридних профілів в Україні (сумарний обсяг виробництва становить більше 200 тис. кв. м готової продукції на місяць). Компанія "Марвей" випускає білі та кольорові панелі з полівінілхлоридних профілів шириною 100 мм, 125 мм, 200 мм, 250 мм, 330 мм, а також комплектуючі до них: простий кутник, плінтус, сполучну смугу, F-подібну смугу, стартову смугу, внутрішній та зовнішній кутники тощо; більше 20 видів ламінованих панелей. У 2008 р. запущено цех з виробництва віконно-дверного профілю та підвіконь із полівінілхлоридних профілів. Продуктивність нового цеху – майже 700 тонн сировини на місяць.

ТОВ "ЛЕКС" – вітчизняний виробник 4-камерних полівінілхлоридних профілів марки LGC. У виробництві використовують устаткування провідних світових виробників – "Krauss Maffei", "Grainer", "Corema", "Technoplast". На ринку діє з 2003 р.

ТОВ компанія "Магнетик" – виробник полівінілхлоридних профілів для світлопрозорих конструкцій.

Пластиковий профіль з полівінілхлориду продукують на сучасному устаткуванні підприємства TECHNOPLAST (Австрія) за найпередовішою екологічно чистою технологією без застосування свинцевих стабілізаторів і з використанням високоякісної європейської сировини.

СП "ГЕВІС" успішно працює на ринку України з 1992 р. Новим етапом розвитку підприємства в 2004 р. стало виробництво екструзії віконних ПВХ-профілів. Систему віконних профілів "GEVIS"® розробила фірма "Greiner" (Австрія), що є провідним у світі виробником устаткування екструзії та інструменту.

ТОВ "Уніпласт" понад 10 років займає стійкі позиції на українському ринку виробництва полівінілхлоридних профілів, обробних і конструктивних профілів. Нині активно просуває на ринок нову профільну полівінілхлоридну систему "Framex", ця

трикамерна система призначена для виготовлення вікон і балконних дверей прямокутної, косокутної, трапецієподібної, круглої форм, а також прямокутних входних дверей з відкриттям їх назовні.

Висновки. На основі дослідження ринку виробників полівінілхлоридних профілів авторами спрогнозовано два вірогідні сценарії розвитку подій: за умови збереження стабільного курсу гривні і падіння обсягів будівельного ринку на 20% продаж полівінілхлоридних профілів скоротиться на 30–40%; якщо курс гривні залишиться плаваючим, а будівельний ринок припинить падіння, як прогнозують в Міністерстві регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, то виробники полівінілхлоридних профілів почнуть відновлення, причому перевага буде у вітчизняних виробників, оскільки їх ціни зафіксовані в гривні. Тобто ринок полівінілхлоридних профілів може зупинити падіння обсягів виробництва продукції в 2016–2017 рр.

Література

1. *Сучасні тенденції розвитку економічних систем : моногр. / за заг. ред. д-р екон. наук, проф. В. І. Гринчуцького. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 418 с.*
2. *Трансформаційні процеси економічної системи в умовах сучасних викликів : моногр. / за заг. ред. В. І. Гринчуцького. – Тернопіль : Крок, 2014. – 544 с.*
3. *Кравченко Л. И. Анализ хозяйственной деятельности предприятий общественного питания : учеб.-практ. пособ. / Л. И. Кравченко. – Мн. : ФУАинформ, 2003. – 288 с.*
4. *Крупка Я. Д. Обліково-аналітичне забезпечення інноваційного розвитку підприємства / Я. Д. Крупка // Вісник національного університету "Львівська політехніка". – 2007. – № 576. – С. 145–149.*
5. *Лазаришина І. Д. Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика : моногр. / І. Д. Лазаришина. – Рівне : НУВГП, 2005. – 369 с.*
6. *Лазаришина І. Д. Функціональні можливості методу економічного аналізу / І. Д. Лазаришина // Вісник національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2007. – № 577. – С. 202–206.*
7. *Мних Є. Сучасний економічний аналіз: питання методології та організації / Є. Мних // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 1. – С. 55–61.*
8. *Микитюк П. П. Аналіз інноваційної діяльності на підприємствах будівельної галузі / П. П. Микитюк // Економічний аналіз : зб. наук. праць. – Тернопіль : ВПЦ "Економічна думка ТНЕУ". – 2011. – Вип. 9. – Ч. 3. – С. 202–205.*
9. *Тарнаєвська Н. П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика / Н. П. Тарнаєвська. – Тернопіль : Екон. думка, 2008. – 570 с.*
10. *Шпак Н. О. Роль маркетингової діяльності у функціонуванні вітчизняних промислових підприємств / Н. О. Шпак, Т. Ю. Кирилич // Економіка: реалії часу. – 2013. – № 2 (7). – С. 103–110.*
11. *Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>*

References

1. Hrynychutsky V. I. (2015) *Modern trends in economic systems: Monograph / Society*. – Ternopil: TNEU. – 418 p.
2. Hrynychutsky V. I. (2014) *Transformation processes of economic system in contemporary challenges: Monograph*. – Ternopil Step. – 544 p.
3. Kravchenko L. I. (2003) *Analysis of economic activity of public catering establishments: uchebn.* – Mn .: ООО "FUAIinform". – 288 p.
4. Krupka Y. D. (2007) *Accounting and analytical support innovative development company / Visn. nat. Univ "Lviv. Polytechnic "*. – P. 145–149
5. Lazaryshyna I. D. (2005) *Economic analysis in Ukraine: history, methodology, practice*. – Exactly: NUWMNRU. – 369 p.
6. Lazaryshyna I. D. (2007) *The functionality of the method of economic analysis // Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic". Management and business in Ukraine: problems and stages of development*. – P. 202–206.
7. Mnich E. (2006) *Current economic analysis: methodological issues and the /Accounting and Auditing*. – P. 55–61.
8. Mykytyuk P. P. (2011) *Analysis of innovation in enterprises construction industry / Economic analysis: Coll. Science. works*. – Ternopil: CUP TNEU "Economic Thought" – P. 202–205.
9. Tamavska N. P. (2008) *management competitiveness of enterprises: the theory, methodology, practice*. – Ternopil: Economic thought. – 570 p.
10. Shpak N. (2013) *The role of marketing in the functioning of domestic industrial enterprises / N. A. Shpak, T. Kirilich // Economy: Realities time. Science journal*. – P. 103–110.
11. *State Statistics Service of Ukraine [electronic resource]*. – Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Редакція отримала матеріал 22 березня 2016 р.